

Παιδιά και νέοι με ειδικές ανάγκες στον κόσμο του διαδικτύου

Εγχειρίδιο Βέλτιστων Πρακτικών

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	2
Οφέλη της χρήσης του διαδικτύου.....	7
Προκλήσεις του διαδικτύου.....	10
Διαδικτυακή ασφάλεια.....	12
Τι πρέπει να κάνουν οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς.....	14
Πολιτική αντίδραση.....	17
Προσβασιμότητα – ο ρόλος της βιομηχανίας.....	19
Πηγές.....	22
Συμπεράσματα.....	25

Εισαγωγή

Η επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, δημοσίευσε τον Μάρτιο του 2021 το General Comment No 25¹. Το κείμενο αυτό επικεντρώνεται στα δικαιώματα των παιδιών σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον και πιο συγκεκριμένα παρατηρεί ότι αυτός ο χώρος γίνεται όλο και πιο σημαντικός, με όλο και περισσότερες πτυχές της ζωής των παιδιών να λαμβάνουν χώρα διαδικτυακά και να βασίζονται στην τεχνολογία.

Αναφέρει επίσης ότι:

Οι καινοτομίες στις ψηφιακές τεχνολογίες επηρεάζουν τη ζωή των παιδιών και τα δικαιώματά τους με ποικίλο και αλληλεξαρτώμενο τρόπο, ακόμη και όταν τα ίδια τα παιδιά δεν έχουν πρόσβαση στο διαδίκτυο.

Η δήλωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς πολλά μέρη του κόσμου συνεχίζουν να παραμένουν σε καθεστώς lockdown λόγω της πανδημίας, με αποτέλεσμα να εξαρτόμαστε αναπόφευκτα από την χρήση της τεχνολογίας για να επικοινωνήσουμε, να διδαχθούμε, να εργαστούμε και πολλά άλλα.

Η ενότητα IX του General Comment επικεντρώνεται σε παιδιά με αναπηρίες και σημειώνει ότι:

Το ψηφιακό περιβάλλον ανοίγει νέες προοπτικές για την συμμετοχή παιδιών με αναπηρίες σε κοινωνικές δραστηριότητες με συνομηλίκους τους, την πρόσβαση σε πληροφορίες και την εμπλοκή τους σε δημόσιες διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Συνιστά στα κράτη να λάβουν μέτρα για να ξεπεράσουν τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα παιδιά σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον:

Τα παιδιά... αντιμετωπίζουν διάφορα εμπόδια κατά την πρόσβαση στο ψηφιακό περιβάλλον, όπως περιεχόμενο με μη-προσβάσιμη μορφή, περιορισμένη πρόσβαση σε προσιτές βοηθητικές τεχνολογίες στο σπίτι, το σχολείο και την κοινότητα καθώς και απαγόρευση της χρήσης ψηφιακών συσκευών στο σχολείο, τα κέντρα υπηρεσιών υγείας και άλλα περιβάλλοντα.

Αυτό φάνηκε έντονα κατά τη διάρκεια του 2020, όπου πολλοί νέοι με αναπηρίες εξήγησαν ότι όταν τα σχολεία έκλεισαν και έπρεπε να συνεχίσουν τη μάθησή τους από

1

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f25&Lang=en

το σπίτι, δεν μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν πολλές από τις βοηθητικές τεχνολογίες που ήταν στη διάθεσή τους στο σχολείο.

Ομοίως, η Στρατηγική της ΕΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού² (Μάρτιος 2021) σημειώνει ότι:

Η χρήση ψηφιακών εργαλείων μπορεί να βοηθήσει ένα παιδί με αναπηρίες στη μάθηση, τη σύνδεση, την επικοινωνία και τη συμμετοχή σε ψυχαγωγικές δραστηριότητες στο διαδίκτυο, υπό την προϋπόθεση ότι τα εργαλεία αυτά είναι προσβάσιμα.

Το 2018, η [Συμφωνία για το Διαδίκτυο](#) δημιουργήθηκε από εκπροσώπους περισσότερων από 80 οργανισμών - συμπεριλαμβανομένων κυβερνήσεων, της βιομηχανίας, και της κοινωνίας των πολιτών - με σκοπό να διασφαλιστεί ότι ο διαδικτυακός κόσμος είναι «ασφαλής, ενδυναμωτικός και ξεκάθαρος για όλους»³. Αναγνωρίζει ότι το διαδίκτυο έχει όντως «αλλάξει τον κόσμο προς το καλύτερο και βελτίωσε τη ζωή εκατομμυρίων» αλλά «ακόμη πολλοί άνθρωποι δεν έχουν πρόσβαση στα οφέλη του και -για άλλους- το διαδίκτυο συνοδεύεται από πάρα πολλά ανεπίτρεπτα έξοδα.»

Ένας στους τρεις χρήστες του διαδικτύου είναι κάτω των 18 ετών και επομένως πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα άτομα αυτής της ηλικιακής ομάδας για να διασφαλιστεί ότι είναι σε θέση να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο με ασφάλεια, καθώς και να αισθάνονται αυτοπεποίθηση ώστε να συμμετέχουν ενεργά σε όλα όσα μπορεί αυτό να τους προσφέρει. Η UNICEF υπολόγισε ότι υπάρχουν περίπου 93 εκατομμύρια παιδιά με αναπηρίες στον κόσμο⁴, αλλά αναγνωρίζει ότι αυτός ο αριθμός θα μπορούσε να είναι πολύ υψηλότερος. Πολλά περισσότερα είναι ευάλωτα για διάφορους άλλους λόγους και είναι σημαντικό, όπως τα άλλα παιδιά και νέοι, και αυτά να μπορούν να επωφεληθούν από όλα όσα μπορεί να προσφέρει η τεχνολογία. Θα πρέπει όμως αυτό να γίνει με ασφάλεια και με την κατάλληλη υποστήριξη που μπορεί να χρειαστούν. Η πρόνοια για νέους με αναπηρίες δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «ένα μοντέλο που ταιριάζει σε όλους» καθώς οι ανάγκες μπορεί να ποικίλουν ανάλογα με την αναπηρία ή την ευπάθειά τους.

Πράγματι, μια σημαντική μελέτη για τη ζωή παιδιών και νέων με αναπηρίες στο διαδίκτυο δημοσιεύθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης το 2019⁵. Η αναφορά «*Δύο κλικ μπροστά και ένα κλικ πίσω*» διαπίστωσε ότι ενώ η ζωή στο διαδίκτυο για παιδιά με αναπηρίες ήταν παρόμοια με αυτή των παιδιών χωρίς αναπηρίες, υπήρχαν ορισμένες σημαντικές διαφορές που έπρεπε να επισημανθούν. Η αναφορά κατέληγε

² https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/1_en_act_part1_v7_0.pdf

³ <https://contractfortheweb.org/about/>

⁴ <https://www.unicef.org/disabilities/>

⁵ <https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f>

επίσης στο συμπέρασμα ότι η ομαδοποίηση παιδιών και νέων με αναπηρία κάτω από μια επικεφαλίδα δεν ήταν χρήσιμη καθώς «η χρήση ψηφιακών μέσων και οι εμπειρίες τους διαφέρουν σημαντικά μεταξύ διαφορετικών τύπων αναπηρίας» και ζημιώνονται με το να αντιμετωπίζονται ως μία ομοιογενή ομάδα.

Το General Comment No. 25 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού (UNCRC) σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον⁶ αναγνωρίζει ότι τα παιδιά με αναπηρίες μπορεί να αντιμετωπίζουν εμπόδια όταν είναι στο διαδίκτυο. Όπως, πολιτικές που δύνανται να έχουν αντίκτυπο στα παιδιά, π.χ. η απαγόρευση της χρήσης τεχνολογίας σε κάποιες δομές παρά το γεγονός ότι κάποιος μπορεί να βασίζονται στις προσωπικές συσκευές τους για να επικοινωνούν και να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες. Παρότι είναι σαφές ότι η τεχνολογία μπορεί να διευκολύνει την πρόσβαση σε πληροφορίες για πολλούς νέους, ιδιαίτερα εάν έχουν, για παράδειγμα, προβλήματα όρασης, είναι συχνό φαινόμενο όταν πηγαίνουν στο σχολείο η ίδια η τεχνολογία που μπορεί να τους βοηθήσει είτε να μην είναι διαθέσιμη είτε να μην επιτρέπεται (λόγω κανόνων σχετικά με τη χρήση της τεχνολογίας στο σχολείο). Ομοίως, πάρα πολλοί ιστότοποι, εφαρμογές, παιχνίδια και άλλες ψηφιακές υπηρεσίες δεν πληρούν τις διεθνείς απαιτήσεις σχεδιασμού για διασφάλιση της προσβασιμότητας. Παρόλο που υπάρχει αυξανόμενη ευαισθητοποίηση για τη σημασία της συμμετοχής και της προσβασιμότητας σε διαδικτυακές υπηρεσίες και πλατφόρμες, αυτό δεν είναι σε καμία περίπτωση καθολικό φαινόμενο και υπάρχουν σημαντικές διαφορές ανάμεσα σε διαφορετικά διαδικτυακά περιβάλλοντα.

Ένα καλό παράδειγμα είναι οι όροι και οι προϋποθέσεις των ιστότοπων κοινωνικής δικτύωσης. Για διάφορους λόγους λίγοι άνθρωποι τις διαβάζουν, κυρίως λόγω του ότι η γλώσσα που χρησιμοποιείται είναι περίπλοκη και τα κείμενα εκτενή. Για ένα άτομο με νοητική αναπηρία αυτό γίνεται ακόμη πιο δύσκολο και υπάρχει ανάγκη να γίνουν αυτοί οι όροι και προϋποθέσεις (που παρέχουν σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τα δεδομένα που θα συλλέγουν οι ιστότοποι) πιο προσιτές σε όλους, ενώ κάποιος προτείνει ότι πρέπει να γράφονται με πιο φιλικό προς τα παιδιά τρόπο, ώστε οι χρήστες να μπορούν πραγματικά να τις κατανοήσουν⁷.

Είναι σαφές ότι, όπως όλα τα παιδιά και οι νέοι, οι ευάλωτες ομάδες ξοδεύουν όλο και περισσότερο χρόνο στο διαδίκτυο. Όπως διαπίστωσε η Adrienne Katz (Youthworks Consulting Ltd) στην έρευνά της⁸, «τα δίκτυα υποστήριξης γύρω από τα ευάλωτα παιδιά δεν έχουν ακόμη **προλάβει** την εξάρτηση που έχουν πολλά από τις συσκευές τους και την συνδεσιμότητα που τους εξασφαλίζουν. Για παράδειγμα, ορισμένοι γονείς δεν μπορούν να προσφέρουν την υποστήριξη και την καθοδήγηση που χρειάζονται τα παιδιά τους για να περιηγηθούν στον διαδικτυακό κόσμο με ασφάλεια. Σε μια προσπάθεια να προστατεύσουν τα παιδιά, τους περιορίζουν την πρόσβαση με συνέπεια τα παιδιά να μη μπορούν να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που υπάρχουν στο διαδίκτυο. Η χρηματοδότηση αποτελεί πάντα μια πρόκληση και ενώ πολλοί αναγνωρίζουν τη δυνατότητα της τεχνολογίας να παρέχει πρόσβαση σε παιδιά

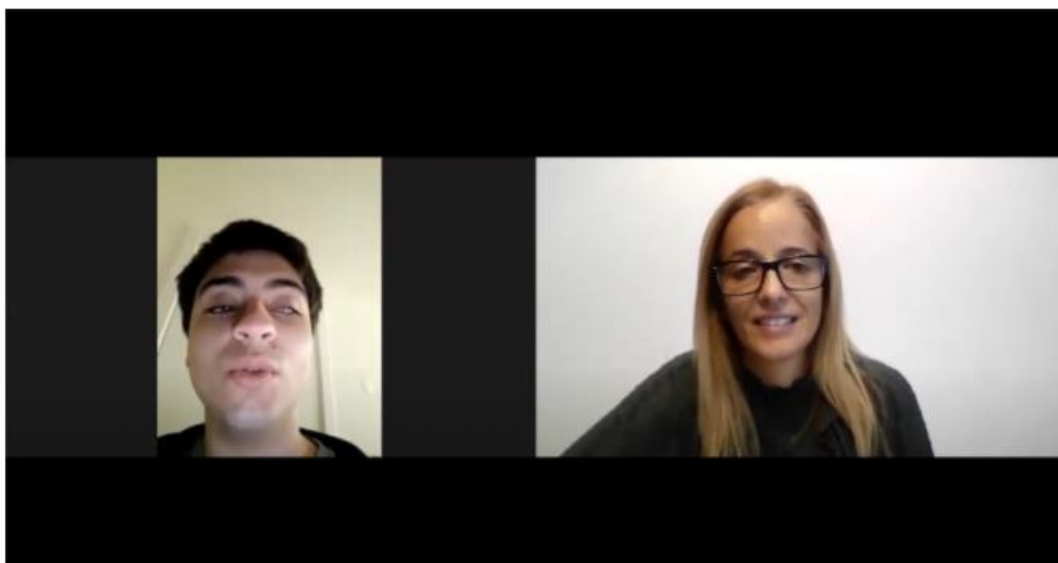
⁶https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f25&Lang=en

⁷ <https://www.childrenscommissioner.gov.uk/2017/09/29/childrens-commissioner-launches-social-media-giants-terms-and-conditions-jargon-buster-to-give-kids-more-power-in-digital-world/>

⁸<https://youthworksconsulting.co.uk/wp-content/uploads/2019/02/Vulnerable-Children-in-a-Digital-World-FINAL-004.pdf>

και νέους με αναπηρίες, η χρηματοδότηση που χρειάζεται για την αγορά κατάλληλου εξοπλισμού και την παροχή της απαιτούμενης εκπαίδευσης και υποστήριξης με αποτελεσματικό τρόπο μπορεί να είναι ελλιπής. Η έκδοση 2020 του Safer Internet Forum (SIF)⁹ - ένα βασικό ετήσιο διεθνές συνέδριο στην Ευρώπη όπου υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής, ερευνητές, όργανα επιβολής του νόμου, νέοι, γονείς και φροντιστές, δάσκαλοι, ΜΚΟ, εκπρόσωποι της βιομηχανίας, εμπειρογνώμονες και άλλοι εμπλεκόμενοι παράγοντες συγκεντρώνονται για να συζητήσουν τις τελευταίες τάσεις, ευκαιρίες, κινδύνους και λύσεις που σχετίζονται με την ασφάλεια των παιδιών στο διαδίκτυο – επικεντρώθηκε συγκεκριμένα στις ευκαιρίες και τις προκλήσεις της δημιουργίας ενός κόσμου χωρίς αποκλεισμούς για παιδιά και νέους στο διαδίκτυο. Επιπρόσθετα της συνεδρίασης των ειδικών του ακαδημαϊκού χώρου, της κοινωνίας των πολιτών, της πολιτικής και της βιομηχανίας, πιο σημαντική ήταν η απευθείας ενημέρωση από τους νέους, προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητό πώς η τεχνολογία μπορεί να τους ενδυναμώσει αλλά και να αναδειχτούν τα εμπόδια που πρέπει να ξεπεραστούν για να καταστεί δυνατή μια πλήρους προσβασιμότητας διαδικτυακή εμπειρία.

Ο Joao Moita είναι ένας 18χρονος από την Πορτογαλία ο οποίος φοιτά στο Πανεπιστήμιο της Κοϊμברה. Ο Joao έχει γλαύκωμα από τότε που γεννήθηκε και μίλησε στο [Safer Internet Forum](#) για το πώς χρησιμοποιεί την τεχνολογία και τα οφέλη που του προσφέρει.

[Δείτε το βίντεο στο YouTube](#)

Είναι σαφές ότι η τεχνολογία παρέχει πολλές ευκαιρίες στον Joao. Ο υπολογιστής έχει επηρεάσει σημαντικά τη ζωή του και η χρήση λογισμικού φωνής και αναγνωστών οθόνης του έχει προσφέρει πολύ πιο εύκολη πρόσβαση στα μαθήματά του και σε πολλές άλλες πληροφορίες. Ο Joao σχολίασε ακόμα:

⁹ <https://www.betterinternetforkids.eu/policy/safer-internet-forum>

«... Μερικές φορές είναι δύσκολο να χρησιμοποιείς κάποιους ιστότοπους που περιλαμβάνουν συντομεύσεις (shortcuts), ειδικά με ένα πρόγραμμα ανάγνωσης οθόνης, επειδή οι ιστότοποι αυτοί δεν εξηγούν τι είναι πραγματικά γραμμένο. Προσπαθείς να μάθεις κάτι το οποίο θα μπορούσε να είναι εύκολο για εσένα και θα μπορούσε ανοίξει νέες πόρτες, αλλά δεν είναι τόσο εύκολο όσο θα μπορούσε. Ο αναγνώστης οθόνης είναι υπέροχος, όμως οι ιστότοποι θα πρέπει να σχεδιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε ο αναγνώστης οθόνης να μπορεί να κατανοήσει ότι υπάρχει εκεί.»

Οφέλη της χρήσης του διαδικτύου

Είναι σαφές ότι η τεχνολογία μπορεί να ανοίξει ένα ευρύ φάσμα ευκαιριών για όλους τους χρήστες και φυσικά, αυτό περιλαμβάνει και τους ευάλωτους χρήστες. Ο Alessandro Francescon, ένας φοιτητής από την Ιταλία, [έδωσε συνέντευξη](#) πριν από το Safer Internet Forum τον Νοέμβριο του 2020 και τόνισε ότι το διαδίκτυο του επιτρέπει να επικοινωνεί με ανθρώπους από όλο τον κόσμο, κάτι που δεν θα ήταν ποτέ εφικτό κάτω από άλλες συνθήκες. Ως μαθητής μουσικής, επωφελείται από την πρόσβαση σε τεράστιο εύρος διαδικτυακού περιεχομένου που του αρέσει να εξερευνά.

[Δείτε το βίντεο στο YouTube](#)

«Μου άρεσε πολύ όταν ο δάσκαλος τραγουδιού μου, μου έδωσε την ευκαιρία να βρω βίντεο στο διαδίκτυο, και δεν σταμάτησα μετά από αυτό. Μου δόθηκε η ευκαιρία να εξερευνήσω νέους τομείς που μου άρεσαν πολύ, ανακαλύπτοντας τραγούδια από τον Frank Sinatra και τον Michael Bublé οι οποίοι μου άρεσαν. Είμαι τόσο χαρούμενος που αυτή η σχέση με το διαδίκτυο μου έδωσε αυτή την ευκαιρία.»

Ομοίως, ο Joao πέρασε τρεις μήνες στην Πράγα στο πλαίσιο ανταλλαγής μαθητών. Είπε [ότι η τεχνολογία ήταν πολύ σημαντική σχεδόν για τα πάντα όσο ήταν στο σχολείο ανταλλαγής](#) γιατί την χρησιμοποιούσε για να επικοινωνήσει με την οικογένεια και τους φίλους του, για εργασίες του σχολείου και για να εξοικειωθεί με την πόλη στην οποία έμενε: «Η τεχνολογία υπήρχε σχεδόν παντού!»

[Δείτε το βίντεο στο YouTube](#)

Οι νέοι έδωσαν ενδιαφέρουσες οπτικές για την κατάσταση που διαμορφώθηκε εξαιτίας του COVID-19 και συγκεκριμένα για το πως τους βοήθησε η τεχνολογία κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Η Μάγια από την Αυστρία μίλησε για μια πρακτική επίπτωση – κατά τη διάρκεια της καραντίνας ήταν πολύ πιο εύκολο για αυτήν να μετακινείται καθώς δε χρειαζόνταν να ανησυχεί για τη μεταφορά του αναπηρικού της αμαξιδίου από το σπίτι στο σχολείο. Αρκετοί νέοι μίλησαν για το πώς η διαδικτυακή μάθηση τους επέτρεψε να εργάζονται με τον δικό τους ρυθμό και να διαχειρίζονται τον χρόνο τους πιο αποτελεσματικά αλλά αναγνώρισαν ταυτόχρονα το μειονέκτημα της τεχνολογίας στο να αποσπά την προσοχή τους. Αναμένεται περαιτέρω έρευνα για τον αντίκτυπο του COVID-19 και της καραντίνας σε διάφορες πληθυσμιακές ομάδες, ωστόσο υπήρξαν αναμφισβήτητα πολλά πλεονεκτήματα από τη χρήση της τεχνολογίας. Για παράδειγμα, οι νέοι ανέφεραν ότι αισθάνονται λιγότερο απομονωμένοι ιδίως όταν παίζουν διαδικτυακά παιχνίδια με φίλους.¹⁰

Ο Joao θεώρησε ότι είχε ένα πλεονέκτημα έναντι μερικών συμμαθητών του κατά τη διάρκεια της καραντίνας. Ο ίδιος χρησιμοποιούσε μια σειρά διαφορετικών τεχνολογιών όμως για κάποιους από τους συμμαθητές του η χρήση νέων εφαρμογών και προγραμμάτων δεν ήταν κάτι τόσο εύκολο.

Για κάποιον με προβλήματα ακοής, μια τάξη ή μια αίθουσα συσκέψεων μπορεί να είναι ένα δύσχερο περιβάλλον. Πολλά άτομα, τα οποία μιλούν μεταξύ τους προκαλώντας πολύ θόρυβο, καθιστούν δύσκολη την παρακολούθηση της συζήτησης. Μέσω τηλεδιάσκεψης αυτό μπορεί να είναι πολύ πιο εύκολο. Ο καθένας έχει το μικρόφωνο του και οι συμμετέχοντες δεν τείνουν να διακόπτουν ο ένας τον άλλον. Υπάρχουν κανόνες που ανακοινώνονται πριν από τη συνάντηση σχετικά με το πρωτόκολλο που πρέπει να τηρηθεί – πολλοί από εμάς είμαστε πλέον αρκετά

¹⁰ <https://www.isfe.eu/wp-content/uploads/2020/09/IpsosMori-Gaming-during-Lockdown-Q1-Q2-2020-report.pdf>

εξοικειωμένοι με τη σίγαση ενός μικροφώνου ή με το να σηκώσουμε χέρι πριν μιλήσουμε, αλλά ίσως για ορισμένους αυτά ήταν άγνωστα.

Προκλήσεις του διαδικτύου

Ανεξαρτήτως ευπάθειας, ο διαδικτυακός εκφοβισμός, το sexting, η διαδικτυακή παρενόχληση, η παραπληροφόρηση και η ψευδής πληροφόρηση μπορούν να επηρεάσουν τον καθένα. Ωστόσο, η έρευνα έχει δείξει ότι ορισμένοι νέοι με συγκεκριμένες ευπάθειες μπορεί να είναι πιο ευάλωτοι σε ένα εύρος διαδικτυακών κινδύνων.

Για παράδειγμα, μια μελέτη που δημοσιεύθηκε από το Ίδρυμα Ruderman το 2019¹¹ διαπίστωσε ότι οι μαθητές με αναπηρίες είχαν σχεδόν διπλάσιες πιθανότητες να πέσουν θύματα διαδικτυακού εκφοβισμού σε αντίθεση με συνομηλίκους τους χωρίς κάποια αναπηρία. Διαπίστωσε επίσης ότι οι μαθητές με αναπηρίες που βίωσαν διαδικτυακό εκφοβισμό ήταν πιο πιθανό να εμφανίσουν κατάθλιψη ως αποτέλεσμα αυτού, σε σύγκριση με τους συνομηλίκους τους χωρίς αναπηρία (45% σε σύγκριση με 31%).

Οι γονείς και οι φροντιστές παιδιών και νέων με αναπηρίες επιβεβαίωσαν ορισμένες από τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν τα παιδιά τους στο διαδίκτυο¹², όπως:

- Ανάπτυξη ακραίων απόψεων λόγω της έλλειψης κριτικής σκέψης και ψηφιακού γραμματισμού που απαιτούνται για να μπορεί να διακρίνει κανείς τι είναι πραγματικό και τι ψευδές στο διαδίκτυο.
- Το νόημα συχνά τους διαφεύγει, καθώς αυτοί οι νέοι δεν αντιλαμβάνονται μικροδιαφορές και συνεπώς μπορούν να εκτεθούν σε πραγματικές συνέπειες.
- Η έλλειψη γνωστικής ικανότητας σημαίνει ότι είναι πιο εύκολο να κάνει κανείς λάθος.

Οι οδηγίες της ITU Child Online Protection (COP)¹³ που δημοσιεύθηκαν το 2020 ανέφεραν ότι «τα παιδιά και οι νέοι με αναπηρίες αντιμετωπίζουν συχνά τον αποκλεισμό, τον στιγματισμό και εμπόδια στη συμμετοχή τους στα κοινά. Αυτό μπορεί να τους κάνει πιο ευάλωτους σε περιστατικά αποπλάνησης, διαδικτυακής εκμετάλλευσης ή και σεξουαλικής παρενόχλησης.»

Οι μαρτυρίες των νέων στο Safer Internet Forum φαίνεται να επιβεβαιώνουν ορισμένες από αυτές τις ανησυχίες. Για παράδειγμα, ο Alessandro από την Ιταλία δήλωσε: «Πιστεύω ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορεί να έρθουν αντιμέτωπα με προβλήματα κατά χρήση του διαδικτύου, γι' αυτό πιστεύω ότι πρέπει να είναι υπό την επίβλεψη είτε ενός ενήλικα είτε κάποιου αρμοδίου.»

Η Souna από την Ισλανδία ρωτήθηκε αν πίστευε ότι τα άτομα με αναπηρίες ήταν ασφαλή στο διαδίκτυο. Απάντησε αμέσως όχι και εξήγησε ότι η κατάσταση είναι δύσκολη για άτομα με ειδικές ανάγκες στο διαδίκτυο «επειδή οι άνθρωποι προσπαθούν να σε εκμεταλλευτούν και θα εκμεταλλευτούν την αναπηρία σου, ειδικά

¹¹ https://rudermanfoundation.org/white_papers/ruderman-white-paper-reveals-students-with-disabilities-are-almost-twice-as-likely-to-be-victims-of-cyberbullying/

¹² <https://www.internetmatters.org/connecting-safely-online/wp-content/uploads/sites/2/2020/07/Internet-Matters-Life-online-for-children-with-SEND-report.pdf>

¹³ <https://www.itu-cop-guidelines.com/>

εάν πρόκειται για νοητική αναπηρία.» Συνέχισε λέγοντας ότι «τα άτομα με ειδικές ανάγκες εξευτελίζονται στο διαδίκτυο» και χρειάζονται βοήθεια.

[Δείτε το βίντεο στο YouTube](#)

Διαδικτυακή ασφάλεια

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω σχόλια της Sunna, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα της διαδικτυακής ασφάλειας, τόσο σε γενικές γραμμές όσο και συγκεκριμένα στην εκπαίδευση για τη διαδικτυακή ασφάλεια σε παιδιά και νέους με αναπηρία. Η Adrienne Katz (Youthworks) και ο Aiman El Asam (Πανεπιστήμιο Kingston) επεσήμαναν συγκεκριμένους προβληματισμούς κατά την έρευνά τους για τα *Ευάλωτα Παιδιά σε έναν Ψηφιακό Κόσμο*.¹⁴

- Τα ευάλωτα παιδιά χάνουν την ευκαιρία για εκπαίδευση στην διαδικτυακή ασφάλεια ή θεωρούν ότι δεν τους αφορά δεδομένου των προβλημάτων τους. Τονίζουν ότι συχνά η εκπαίδευση παρέχεται όταν είναι πλέον «πολύ αργά».
- Έλλειψη εργαλείων κατάρτισης και αξιολόγησης μεταξύ φορέων που εργάζονται με ευάλωτα παιδιά.
- Η έκθεση σε επιβλαβές περιεχόμενο, όπως ιστότοπους υπέρ της ανορεξίας, του αυτοτραυματισμού ή της αυτοκτονίας, μπορεί να αποτελέσει μεγαλύτερο κίνδυνο και συνεχώς αυξάνεται.

Έρευνα που δημοσιεύθηκε από το γραφείο του Επιτρόπου eSafety στην Αυστραλία τον Δεκέμβριο του 2020¹⁵ διαπίστωσε ότι τα παιδιά και οι νέοι με νοητικές αναπηρίες ήταν εκτεθειμένα στους ίδιους κινδύνους ασφάλειας στο διαδίκτυο με τους συνομηλίκους τους, αλλά τόνισε ότι οι τρόποι που αντιμετώπιζαν τους κινδύνους διέφεραν σημαντικά. Πιο συγκεκριμένα:

- Αντί να επικοινωνήσουν με κάποιον αρμόδιο και να ζητήσουν υποστήριξη, αυτοί οι νέοι ανταποκρίθηκαν σε αρνητικές διαδικτυακές εμπειρίες κλείνοντας της συσκευή τους και αποφεύγοντας τη χρήση ενός συγκεκριμένου καναλιού επικοινωνίας, για παράδειγμα των κοινωνικών δικτύων, αποφεύγοντας τις αγορές μέσω διαδικτύου ή, σε πιο ακραίες περιπτώσεις, αποφεύγοντας εξολοκλήρου τις διαδικτυακές υπηρεσίες.
- Οι γονείς και οι φροντιστές τους ανέφεραν επίσης ότι νοιώθουν παγιδευμένοι στο θέμα του πώς να ανταποκριθούν καλύτερα σε ζητήματα διαδικτυακής ασφάλειας (δεν θέλουν να τους αφαιρέσουν την πρόσβαση λόγω των πλεονεκτημάτων που προσφέρει, ενώ την ίδια στιγμή θέλουν να περιορίσουν ή και να εξαλείψουν την έκθεση των παιδιών τους στους διαδικτυακούς κινδύνους.)

Η καθηγήτρια Laura Lundy (Πανεπιστήμιο Queens, Μπέλφαστ) η οποία εκφώνησε την κεντρική ομιλία του Safer Internet Forum το 2020 εξήγησε ότι ένα βασικό ζήτημα στην έρευνα που έχει γίνει σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών στο ψηφιακό περιβάλλον ήταν ότι δόθηκε ελάχιστη ή καθόλου προσοχή στις απόψεις των παιδιών και των νέων με αναπηρίες. Επίσης, εξήγησε ότι πολλοί νέοι με αναπηρία αισθάνονται ότι είναι τα «πιο ασφαλή παιδιά στον πλανήτη», επειδή οι γονείς τους ίσως τα προστατεύουν υπερβολικά. Πράγματι, αυτό τονίστηκε επίσης στις οδηγίες της ITU

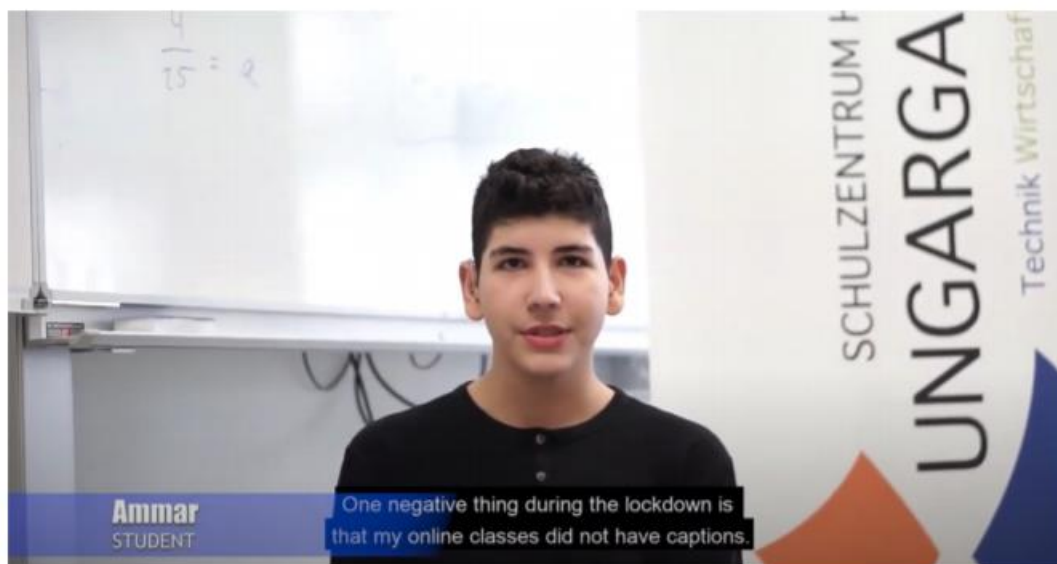
¹⁴ <https://youthworksconsulting.co.uk/wp-content/uploads/2019/02/Vulnerable-Children-in-a-Digital-World-FINAL-004.pdf>

¹⁵ https://www.esafety.gov.au/sites/default/files/2020-12/Online%20safety%20for%20young%20people%20with%20an%20intellectual%20disability_0.pdf

COP, οι οποίες σημείωσαν ότι «ορισμένοι γονείς παιδιών και νέων με αναπηρία ενδέχεται να είναι υπερβολικά προστατευτικοί λόγω της έλλειψης γνώσεων σχετικά με τον καταλληλότερο τρόπο χρήσης του διαδικτύου για το παιδί τους ή με το πως να προστατεύσουν το παιδί τους από τον εκφοβισμό και την παρενόχληση.»

Ομοίως, η καθηγήτρια Sonia Livingstone διαπίστωσε ότι¹⁶ «ορισμένοι γονείς... ενδέχεται να μοιράζονται πληροφορίες ή μέσα (φωτογραφίες, βίντεο) του παιδιού τους με σκοπό την αναζήτηση υποστήριξης ή συμβουλών, θέτοντας όμως το παιδί σε κίνδυνο λόγω παραβιάσεων της ιδιωτικής ζωής του τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.» Με αυτόν τον τρόπο, καλοπροαίρετοι γονείς μπορούν μερικές φορές να προσθέσουν περισσότερες δυσκολίες στις ήδη υπάρχουσες για τα ευάλωτα παιδιά και τους νέους στο διαδίκτυο. **Η παροχή της απαραίτητης βοήθειας** πρέπει να γίνεται σε ισότιμη βάση με τα άλλα παιδιά και, για να συμβεί αυτό, πρέπει να τους παρέχεται η κατάλληλη καθοδήγηση με βάση την ηλικία και την αναπηρία τους.

Πολλοί μιλούν για ένα ψηφιακό χάσμα και συχνά αναφέρουν τον Marc Prensky, ο οποίος είπε ότι οι ενήλικες ήταν ψηφιακοί μετανάστες ενώ τα παιδιά ήταν οι ψηφιακοί ιθαγενείς.¹⁷ Η ιδέα αυτή επαναλήφθηκε από μερικούς νέους στο Safer Internet Forum, και συγκεκριμένα από τον Ammar από την Αυστρία [ο οποίος είπε](#) ότι «πολλοί εκπαιδευτικοί έχουν κολλήσει στον αναλογικό κόσμο» και ότι «το Αυστριακό σχολικό σύστημα πρέπει να προσαρμοστεί καλύτερα στον νέο τρόπο διδασκαλίας και μάθησης».

[Δείτε το βίντεο στο YouTube](#)

¹⁶ https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/IRB_201-02%2013-2-19.pdf

¹⁷ <https://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20-%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>

Τι πρέπει να κάνουν οι διάφοροι εμπλεκόμενοι φορείς

Η καθηγήτρια Laura Lundy μοιράστηκε μερικές συμβουλές στο Safer Internet Forum, οι οποίες επεσήμαναν τι πραγματικά θέλουν τα παιδιά και οι νέοι με αναπηρία:

- Ενήλικες που γνωρίζουν πώς να τους υποστηρίξουν
- Να μην ξεχωρίζουν από τους συνομήλικούς τους
- Ανεξαρτησία
- Συμμετοχή

Το μοντέλο Lundy για τη συμμετοχή παιδιών και νέων είναι ένα καλό παράδειγμα του πώς να εμπλέκουμε ουσιαστικά παιδιά και νέους με αναπηρία.

1. Να παρέχεται ένας ασφαλής και χωρίς αποκλεισμούς χώρος έκφρασης απόψεων για τα παιδιά:
 - Αναζητήθηκαν ενεργά οι απόψεις των παιδιών;
 - Υπήρχε κάποιος ασφαλής χώρος στον οποίο τα παιδιά μπόρεσαν να εκφραστούν ελεύθερα;
 - Έχουν ληφθεί μέτρα για να διασφαλιστεί ότι όλα τα παιδιά μπορούν να λάβουν μέρος;
 - Είναι σημαντικό να δίνεται η δυνατότητα στα παιδιά να εκφράζονται με τον δικό τους τρόπο έκφρασης – όχι με τον δικό μας.
2. Να παρέχονται οι κατάλληλες πληροφορίες και να διευκολύνεται η έκφραση των απόψεων των παιδιών:
 - Έχουν δοθεί στα παιδιά οι πληροφορίες που χρειάζονται για να σχηματίσουν μια άποψη;
 - Γνωρίζουν τα παιδιά ότι δεν είναι υποχρεωτικό να λάβουν μέρος;
 - Έχει δοθεί στα παιδιά ένα φάσμα επιλογών ως προς το πώς μπορούν να επιλέξουν να εκφραστούν;
3. Να διασφαλίζεται ότι οι απόψεις των παιδιών κοινοποιούνται σε κάποιον με την ευθύνη να τις εισακούσει:
 - Υπάρχει διαδικασία κοινοποίησης των απόψεων των παιδιών;
 - Γνωρίζουν τα παιδιά σε ποιον γνωστοποιούνται οι απόψεις τους;
 - Έχει αυτό το άτομο την εξουσία να λαμβάνει αποφάσεις;
4. Να διασφαλίζεται ότι οι απόψεις των παιδιών λαμβάνονται σοβαρά υπόψη και εφαρμόζονται όπου αρμόζει κατάλληλα:
 - Λήφθηκαν υπόψη οι απόψεις των παιδιών από αυτούς που έχουν τη δύναμη να επηρεάσουν για αλλαγή;
 - Υπάρχουν διαδικασίες που να διασφαλίζουν ότι οι απόψεις των παιδιών έχουν ληφθεί σοβαρά υπόψη;
 - Έχει δοθεί εποικοδομητική κριτική στα παιδιά και στους νέους που να τους εξηγούν τους λόγους για τις αποφάσεις που ελήφθησαν;

Το μοντέλο συμμετοχής παιδιών και νέων Lundy – πρότυπη λίστα ελέγχου για συμμετοχή όπως περιλαμβάνεται στην εθνική στρατηγική της Ιρλανδίας για τη συμμετοχή των παιδιών και των νέων στη λήψη αποφάσεων 2015-2020 (Τμήμα Παιδιών και Νεολαίας, 2015)¹⁸

Είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι τα παιδιά και οι νέοι δεν είναι οι μόνοι ειδικοί στη ζωή τους - υπάρχουν πολλοί άλλοι ειδικοί που θα πρέπει να συμμετάσχουν, όμως τα παιδιά έχουν ιδιαίτερες γνώσεις για τη δική τους ζωή και κυρίως για τα συναισθήματά τους. Έχουν εμπειρία σχετικά με το πώς χρησιμοποιούν και βιώνουν το διαδίκτυο. Οι ενήλικες με αναπηρίες δεν καταλαβαίνουν πώς είναι να είσαι παιδί με αναπηρία, δεν είναι το ίδιο. Τα βασικά σημεία που πρέπει να θυμάστε περιλαμβάνουν:

1. Οι ενήλικες δεν καταλαβαίνουν πώς είναι να είσαι παιδί.
2. Οι ενήλικες με αναπηρία δεν καταλαβαίνουν πώς είναι να είσαι παιδί με αναπηρία.
3. Τα παιδιά με σωματικές αναπηρίες δεν καταλαβαίνουν πώς είναι να είσαι παιδί με νοητική αναπηρία και το αντίστροφο.
4. Τα κορίτσια με αναπηρία δεν έχουν τα ίδια βιώματα με τα αγόρια με αναπηρία.

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το Internet Matters, το Youthworks και το Facebook¹⁹ υπογράμμισε ορισμένα αδιαπραγμάτευτα θέματα που οι γονείς των παιδιών με αναπηρία ήθελαν να δουν σε πηγές πληροφόρησης για να τους βοηθήσουν να υποστηρίξουν τα παιδιά τους:

¹⁸ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/lundy_model_of_participation.pdf

¹⁹ <https://www.internetmatters.org/connecting-safely-online/about-us/life-online-for-children-with-send-report/>

1. Οι πηγές πρέπει να είναι λιτές, **πρακτικές**, ενημερωτικές και κατανοητές.
2. Οι πηγές πρέπει να βασίζονται σε κανόνες – χωρίς περιθώριο αμφισβήτησης.
3. Οι πηγές πρέπει να περιλαμβάνουν πρακτικά βήματα σχετικά με το τι θα μπορούσαν και τι πρέπει να κάνουν οι γονείς, και να παραπέμπουν σε άλλες πηγές στις οποίες παρέχεται περαιτέρω υποστήριξη.
4. Οι πηγές πρέπει να περιλαμβάνουν πράγματα που οι γονείς μπορούν να κάνουν μαζί με το παιδί τους, και όχι απλώς να απευθύνονται σε γονείς ή νέους.

Σημειώθηκε επίσης ότι πρέπει να γίνει πολύ καλύτερη δημοσιοποίηση των ήδη υπαρχόντων πηγών και υπηρεσιών υποστήριξης.

Πολιτική αντίδραση

Η έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης που αναφέρθηκε προηγουμένως λέει ότι «το ψηφιακό περιβάλλον μπορεί να είναι μέσο που μπορεί να επιφέρει σημαντική 'προστιθέμενη αξία' στα παιδιά με αναπηρίες όσον αφορά την προάσπιση των δικαιωμάτων τους». Για παράδειγμα, η τεχνολογία φωνητικής ενεργοποίησης χρησιμοποιείται από πολλούς, αλλά για παιδιά και νέους με προβλήματα όρασης ή **νοητικές διαταραχές** έχει σημαντικά οφέλη επιτρέποντάς τους να έχουν πρόσβαση σε πληροφορίες και να επικοινωνούν με άλλους πολύ πιο εύκολα. Οι λέζάντες, οι υπότιτλοι και τα κείμενα που μπορούν να μεγεθυνθούν ή να αναγνωστούν στον χρήστη μπορούν εύκολα να ενσωματωθούν σε πολλές πλατφόρμες και υπηρεσίες στο διαδίκτυο.

Η πρωτοβουλία προσβασιμότητας Ιστού W3C²⁰ στοχεύει στην **παροχή** προδιαγραφών, στρατηγικών και βοηθημάτων για να κάνει το διαδίκτυο ευκολότερα προσβάσιμο σε άτομα με αναπηρίες. Περιλαμβάνει ένα δωρεάν διαδικτυακό εκπαιδευτικό μάθημα σχετικά με την προσβασιμότητα στο διαδίκτυο το οποίο εξηγεί πώς μπορεί να γίνουν οι ιστότοποι και οι εφαρμογές πιο λειτουργικά για άτομα με αναπηρίες, καθώς και πώς να πληρούν τις διεθνείς προδιαγραφές σχετικά με την προσβασιμότητα.

Για την June Lowery-Kingston, Προϊστάμενη της Μονάδας, Προσβασιμότητας, Πολυγλωσσίας και Ασφαλέστερου Διαδικτύου στο GD CONNECT της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι σαφές ότι «η Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι πραγματικά αφοσιωμένη στη δημιουργία μιας Ευρώπης με θεμέλιο την ισότητα. Η στρατηγική για τα άτομα με ειδικές ανάγκες για τα επόμενα δέκα χρόνια θα δημοσιευθεί το 2021 καθώς επίσης και η στρατηγική για τα δικαιώματα των παιδιών²¹. Υπάρχει ποικιλομορφία στις αναπηρίες και τα δικαιώματα των παιδιών πρέπει να ενταχθούν με βάση αυτό.»

Πολλοί φορείς μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στη διασφάλιση των προνομίων του διαδικτύου και των διαδικτυακών υπηρεσιών για παιδιά και νέους με αναπηρίες. Οι κυβερνήσεις, η βιομηχανία, οι εκπαιδευτικοί και οι πάροχοι υγειονομικής περίθαλψης πρέπει να γνωρίζουν τους κινδύνους, αλλά και τις ευκαιρίες που το διαδίκτυο και οι διαδικτυακές υπηρεσίες μπορούν να προσφέρουν και είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη εξαρχής οι απόψεις των παιδιών και των νέων με αναπηρία. Το να αναπτυχθεί ένα προϊόν και μετά να σκεφτούμε πώς μπορεί να γίνει πιο προσβάσιμο και εύχρηστο, το κάνει άχρηστο, δαπανηρό και μη αποτελεσματικό. Η βιομηχανία του διαδικτύου έχει μιλήσει εδώ και αρκετό καιρό για τις προδιαγραφές ασφάλειας στο στάδιο του σχεδιασμού, αλλά τώρα είναι απαραίτητο η ένταξη και η προσβασιμότητα μέσω σχεδιασμού να θεωρούνται ως οι ακρογωνιαίοι λίθοι της ανάπτυξης ενός προϊόντος. Όπως είπε η καθηγήτρια Lundy στις τελικές της παρατηρήσεις στο Safer Internet Forum, «πρέπει να συμπεριληφθούμε παιδιά και νέους με αναπηρίες σε αποφάσεις που τους επηρεάζουν και εάν δεν είμαστε σίγουροι για το πώς να τους συμπεριλάβουμε τότε θα πρέπει να τους ζητήσουμε καθοδήγηση». Αυτό που πρέπει να κάνουμε είναι να αξιοποιήσουμε τα οφέλη της τεχνολογίας και να

²⁰ <https://www.w3.org/WAI/>

²¹ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/1_en_act_part1_v7_0.pdf

παρέχουμε υποστήριξη για τα πιο ευάλωτα άτομα, αλλά να μην εκμεταλλευτούμε τις ευπάθειές τους.»

Προσβασιμότητα – ο ρόλος της βιομηχανίας

Οι εταιρείες τεχνολογίας αναγνωρίζουν όλο και περισσότερο τον ρόλο τους στην προώθηση της διαφορετικότητας και της ένταξης. Για παράδειγμα, στην ετήσια έκθεση εταιρικής κοινωνικής ευθύνης (CSR) του Liberty Global 2019²² αναφέρεται ότι ο οργανισμός είναι «*χαρούμενος που η παγκόσμια κοινότητα αποτελείται από ανθρώπους με διαφορετικά υπόβαθρα, πολιτισμούς, προτιμήσεις, προοπτικές, ικανότητες και φυσικά χαρακτηριστικά.*» Αναγνωρίζει επίσης ότι πολλά άτομα από αυτές τις ομάδες, έχουν υπάρξει ιστορικά σε μειονεκτική θέση από την κοινωνία - τα δικαιώματά τους αμφισβητήθηκαν και η πρόσβασή τους σε ουσιαστική εργασία και οικονομική δραστηριότητα ήταν περιορισμένη. Μερικές φορές οι καλές προθέσεις μπορεί επίσης να έχουν άθελα αρνητικό αντίκτυπο στα ευάλωτα άτομα.

Η Inga Björk Margrétar Bjarnadóttir, Ειδικός Αναπηρίας στο Landssamtökin Þroskahjálpr, την Ισλανδική Εθνική Ένωση Νοητικών Αναπηριών, επεσήμανε ένα τέτοιο παράδειγμα στο Safer Internet Forum το 2020. Εξήγησε ότι η Ισλανδική κυβέρνηση είχε κάνει μεγάλη πρόοδο στην παροχή ψηφιακών δημόσιων υπηρεσιών και ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, αυτές ήταν προσβάσιμες μόνο μέσω διαδικτύου. Ωστόσο, ορισμένα άτομα, ειδικά εκείνα με αναπηρίες, αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβαση και χρήση αυτών των υπηρεσιών. Επεσήμανε ότι αν τα άτομα με αναπηρία δεν είναι σε θέση να συμμετάσχουν στη διαμόρφωση του ψηφιακού μετασχηματισμού, θα παραμένουν συχνά σε μειονεκτική θέση με διάφορους τρόπους.

Αυτή η άποψη ενισχύεται από τη Γενική Παρατήρηση Νο. 25 (2021) σχετικά με τα δικαιώματα των παιδιών σε σχέση με το ψηφιακό περιβάλλον²³ η οποία σημειώνει:

Εάν δεν επιτευχθεί ψηφιακή ένταξη, οι υπάρχουσες ανισότητες είναι πιθανό να αυξηθούν και ενδέχεται να προκύψουν νέες. Οι ευκαιρίες και οι πιθανότητες κινδύνου για τα παιδιά είναι πιθανό να αυξηθούν, ακόμη και όταν τα παιδιά δεν έχουν ενεργή πρόσβαση στο διαδίκτυο, καθώς οι κοινωνίες βασίζονται σταδιακά στις ψηφιακές τεχνολογίες για τη λειτουργία τους.

Οι εταιρείες κοινωνικών δικτύων και εκείνες που λειτουργούν δημοφιλείς πλατφόρμες στο διαδίκτυο έχουν την ευθύνη να διασφαλίσουν ότι οι διαδικτυακοί χώροι τους είναι όσο το δυνατόν πιο προσβάσιμοι και χωρίς αποκλεισμούς. Στις αρχές του 2021, το Facebook δήλωσε²⁴ ότι 3,14 δισεκατομμύρια άτομα χρησιμοποιούν τουλάχιστον ένα από τα βασικά προϊόντα της εταιρείας (Facebook, WhatsApp, Instagram ή Messenger) κάθε μήνα. Δεδομένου ότι περίπου το 15% του παγκόσμιου πληθυσμού βιώνει κάποια μορφή αναπηρίας, είναι απαραίτητο αυτοί οι τεχνολογικοί γίγαντες να αποτελέσουν υπόδειγμα στον τρόπο δημιουργίας ενός περιβάλλοντος χωρίς αποκλεισμούς και με προσβασιμότητα για όλους.

Ορισμένα στατιστικά στοιχεία από το Facebook τα οποία κοινοποιήθηκαν στην 2020 έκδοση του Safer Internet Forum δείχνουν πόσο σημαντικά είναι τα εργαλεία προσβασιμότητας, με 1 στα 10 άτομα να χρησιμοποιούν τη λειτουργία ζουμ στο

²² <https://www.youtube.com/watch?v=H8Ym3V37rOI>

²³

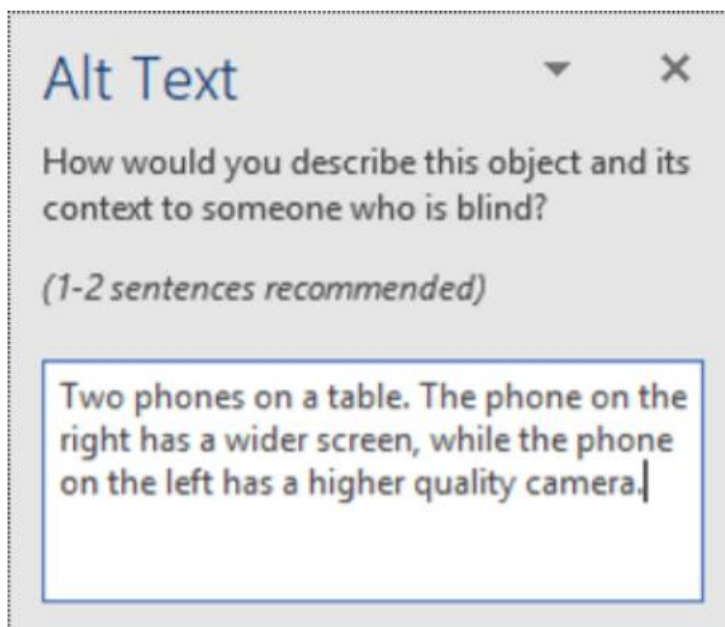
https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f25&Lang=en

²⁴ <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>

Facebook σε προγράμματα περιήγησης επιτραπέζιων υπολογιστών, ενώ περίπου 1 στα 5 άτομα αυξάνουν το μέγεθος γραμματοσειράς κατά την προβολή σε κινητές συσκευές.

Η πλατφόρμα χρησιμοποιεί όλο και περισσότερο AI (τεχνητή νοημοσύνη) για να αναπτύξει εργαλεία προσβασιμότητας για χρήστες με προβλήματα όρασης ή ακοής. Πριν από αρκετά χρόνια, το Facebook παρουσίασε ένα εργαλείο που δίνει τη δυνατότητα στους χρήστες να προσθέσουν με το χέρι υπότιτλους σε βίντεο και να προσαρμόσουν τον τρόπο εμφάνισης αυτών των υπότιτλων για έναν χρήστη. Υπάρχουν πλέον δυνατότητες λεζάντας σε πραγματικό χρόνο για μεταδόσεις στο Facebook Live και βρίσκονται σε εξέλιξη εργασίες για την ενεργοποίηση της αυτόματης λεζάντας για βίντεο.

Το Αυτόματο Κείμενο (Automatic Alt Test - AAT) χρησιμοποιεί την αναγνώριση αντικειμένων για να δημιουργήσει αυτόματα περιγραφή φωτογραφιών για αναγνώστες οθόνης, ώστε οι χρήστες να μπορούν να ακούσουν μια λίστα στοιχείων που οι φωτογραφίες μπορεί να περιέχουν. Αυτή η τεχνολογία βελτιώνεται συνεχώς παρά την προβολή από κάποια δημοφιλή ΜΜΕ όταν κάποιες φορές κάτι έχει πάει στραβά. Περισσότερο από το 80% των εικόνων που εμφανίζονται στο Facebook και το Instagram περιέχουν τώρα AAT²⁵. Τα εργαλεία αυτά είναι τώρα πια ευρέως διαθέσιμα και απλώς απαιτούν από εμάς να αφιερώσουμε λίγο χρόνο σκεπτόμενοι το κοινό μας κατά τη δημιουργία περιεχομένου. Για παράδειγμα, η Microsoft έχει ενσωματώσει δυνατότητες κειμένου AAT στα προϊόντα του Office 365 και ενθαρρύνει τους χρήστες να το χρησιμοποιούν.

Pop up μήνυμα που ζητά στους χρήστες να εισάγουν κείμενο AAT

²⁵ Facebook and Instagram data, Global, average from Oct4, 2020 - Nov 4, 2020.

Ομοίως, ένας ελεγκτής προσβασιμότητας²⁶ θα παρέχει προτάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του περιεχομένου, συμπεριλαμβανομένου κειμένων AAT και αναλογιών αντίθεσης (contrast).

²⁶ <https://support.microsoft.com/en-us/office/improve-accessibility-with-the-accessibility-checker-a16f6de0-2f39-4a2b-8bd8-5ad801426c7f>

Πηγές

Οι διαδικτυακές πηγές ασφάλειας που απευθύνονται σε παιδιά και νέους πρέπει να παρέχονται χωρίς αποκλεισμούς και να είναι προσβάσιμες σε όλους. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα υλικού που έχει σχεδιαστεί ή προσαρμοστεί ώστε να καλύπτει τις ανάγκες παιδιών και νέων με αναπηρία στην πλατφόρμα Better Internet for Kids (BIK)²⁷. Παρακάτω περιγράφονται λεπτομερώς μερικά παραδείγματα.

STAR Toolkit - Κέντρα Ασφαλούς Διαδικτύου του Βελγίου και του Ηνωμένου Βασιλείου

Η γραμμή βοήθειας Child Focus του Βελγίου (η οποία λειτουργείται υπό το Βελγικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου) έχει παρατηρήσει έναν αυξανόμενο αριθμό περιστατικών σε παιδιά και νέους με διαταραχή στο φάσμα του αυτιστικού (ASD). Η γραμμή βοήθειας παρατήρησε επίσης αύξηση της ζήτησης από επαγγελματίες που θέλουν πρόσβαση σε επαγγελματικά εργαλεία προσαρμοσμένα για ευάλωτο κοινό. Για να εξυπηρετήσει αυτή την ανάγκη, το Child Focus συνεργάστηκε με το Childnet (μέλος του Κέντρου Ασφαλούς Διαδικτύου του Ηνωμένου Βασιλείου) για να προσαρμόσει την δική του εργαλειοθήκη STAR Toolkit. Η εργαλειοθήκη στοχεύει στο να εξοπλίσει, να ενεργοποιήσει και να ενδυναμώσει τους εκπαιδευτικούς με τις γνώσεις που χρειάζονται για να υποστηρίξουν παιδιά και νέους με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και αναπηρίες (SEND). Καίρια, το υλικό είχε αρχικά σχεδιαστεί ώστε να προσαρμόζεται στις διαφορετικές ανάγκες των νέων αυτών σε ποικίλους χώρους εκμάθησης.

Η εργαλειοθήκη αποτελείται από τέσσερις βασικές ενότητες που αντικατοπτρίζουν τους τρέχοντες κινδύνους και ανησυχίες για την ασφάλεια στο διαδίκτυο, βασιζόμενα στις εμπειρίες παιδιών και νέων:

- **SAFE - Ασφάλεια** - να είστε προσεκτικοί με ό,τι μοιράζεστε για τον εαυτό σας ή για τους άλλους στο διαδίκτυο.
- **TRUST - Εμπιστοσύνη** - δεν είναι όλοι ή όλοι αξιόπιστοι στο διαδίκτυο.
- **ACTION - Δράση** - λάβετε θετική δράση και πάντα να μιλάτε σε κάποιον εάν κάτι σας ανησυχίσει ή σας αναστατώσει στο διαδίκτυο.
- **RESPECT - Σεβασμός** - να είστε ευγενικοί στο διαδίκτυο.

Η πηγή αυτή καθιστά σαφές ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αφιερώσουν χρόνο συζητώντας το πώς οι νέοι χρησιμοποιούν το διαδίκτυο και πώς τους κάνει να νιώθουν. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ορισμένοι νέοι με αναπηρία πιστεύουν ότι το διαδίκτυο δεν είναι ένα ασφαλές μέρος για αυτούς, ενώ άλλοι είναι πολύ άνετοι, καθώς μερικοί μπορεί να μην αναγνωρίζουν τους πιθανούς κινδύνους που υπάρχουν στο διαδίκτυο. Ένα βασικό συστατικό κάθε επιτυχημένης πηγής που απευθύνεται σε παιδιά και νέους με αναπηρία είναι να ενισχύει αυτό το σημαντικό σημείο, ξεκινώντας από το που βρίσκεται ένα άτομο και κατανοώντας τις ανάγκες, τις ανησυχίες και τις συμπεριφορές του όταν είναι στο διαδίκτυο.

²⁷ <https://www.betterinternetforkids.eu/resources>

Το να βοηθάμε τους νέους να κατανοήσουν κάποιες βασικές έννοιες είναι σημαντικό εξαρχής:

- Τι είναι πραγματικά το διαδίκτυο;
- Η διαφορά μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού.
- Τι γνωρίζει το διαδίκτυο για εμάς.
- Να διακρίνει έγκαιρα τα προειδοποιητικά σημάδια όταν κάτι δεν είναι σωστό (και να παροτρύνει τους νέους να ενεργήσουν).

Το διαδίκτυο κινείται γρήγορα και οι πηγές πρέπει να προσαρμόζονται με την πάροδο του χρόνου έτσι ώστε να αντανakλούν τις ανάγκες των νέων - και ιδίως εκείνων με αναπηρίες - καθώς και τις διαδικτυακές τάσεις. Η τακτική αξιολόγηση των πηγών που υποστηρίζουν ότι είναι κατάλληλες για το σκοπό αυτό είναι κρίσιμη.

Αποκτήστε πρόσβαση στα βοηθήματα ως εξής :

- [Belgian Safer Internet Centre STAR safety and autism resource](#) (στα Γαλλικά)
- [UK Safer Internet Centre STAR SEN Toolkit resource](#) (στα Αγγλικά)
- [Star Toolkit](#) (μεταφρασμένο στα Ελληνικά)

Γραμματισμός στα μέσα για νέους με νοητική αναπηρία²⁸ - Ολλανδικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου

Το Netwerk Mediawijsheid είναι ένας οργανισμός που συνεργάζεται με το Ολλανδικό Κέντρο Ασφαλούς Διαδικτύου και τρέχει μια σειρά από προγράμματα που στοχεύουν στην προώθηση του γραμματισμού στα μέσα. Μια βασική γραμμή του προγράμματος υποστηρίζει παιδιά και νέους με ήπια γνωστική αναπηρία. Στην Ολλανδία υπάρχουν 1,2 εκατομμύρια άνθρωποι με ήπια γνωστική αναπηρία και πολλοί από αυτούς αποτελούν ένα υπερβολικά μεγάλο ποσοστό τόσο ως θύτες όσο και ως θύματα διαδικτυακής παρενόχλησης και αποπλάνησης. Αυτή η ομάδα ανθρώπων είναι επίσης πιο ευάλωτη στην έκθεση σε ψευδείς ειδήσεις. Επιπλέον, πολλοί άνθρωποι δεν γνωρίζουν ότι έχουν κάποιο είδος ήπιας γνωστικής αναπηρίας, καθώς υπάρχει έλλειψη εκπαίδευσης και ειδικά εκπαιδευμένων επαγγελματιών όταν πρόκειται για συμβούλους και ειδικούς παιδαγωγούς. Για να προσεγγίσουμε αυτούς τους ανθρώπους, είναι επομένως απαραίτητο να επικεντρωθούμε στους φροντιστές και όχι στην ίδια την ομάδα ατόμων με γνωστικές αναπηρίες. Το σύνθημα του προγράμματος είναι «μια διασκεδαστική διαδικτυακή ζωή για όλους» και η ευαισθητοποίηση σχετικά με τους κινδύνους και τα προβλήματα συνοδεύεται από εργαστήρια μαγειρικής και διαδραστικές δραστηριότητες. Άλλες πτυχές που χρησιμεύουν στην ολοκλήρωση του προγράμματος είναι: μια εκστρατεία ενημέρωσης που απευθύνεται σε φροντιστές που

²⁸ <https://www.betterinternetforkids.eu/nl/resources/resource?id=26154>

εργάζονται στην υγειονομική περίθαλψη, η δημιουργία εργαλείων σε συνεργασία με άλλους φορείς και τη δημιουργία δικτύου συνεργατών και δικτύων υποστήριξης.

Άλλα παραδείγματα από την Ολλανδία περιλαμβάνουν:

- Έναν ιστότοπο που βοηθάει γονείς με ελλειπείς γνώσεις γραμματισμού στα μέσα να μιλήσουν στα παιδιά τους σχετικά με τη χρήση των μέσων σε απλή γλώσσα (διατίθεται στα Αγγλικά, Γαλλικά, Αραβικά και Τουρκικά) - δείτε www.mediagesprek.nl/het-mediagesprek/.
- Ένα επιτραπέζιο παιχνίδι, [η ζούγκλα των πολυμέσων](#): ένα παιχνίδι που απαιτεί τη χρήση iPad, το οποίο δημιουργήθηκε από έναν συνεργάτη του Δικτύου Γραμματισμού στα Μέσα. Απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 16-17 ετών με ήπια γνωστική αναπηρία και επιδιώκει να ενθαρρύνει τον διάλογο μεταξύ φροντιστών και μαθητών κατά τη χρήση των μέσων. Το παιχνίδι έχει γνωρίσει τεράστια επιτυχία και είναι πια διαθέσιμο και στα καταστήματα.
- Τα [Special Media Awards](#) (τα εθνικά βραβεία στα μέσα για δημιουργούς με ήπια γνωστική αναπηρία) έλαβαν περισσότερες από 100 συμμετοχές σε 10 κατηγορίες. Όλοι οι υποψήφιοι έλαβαν κάποιο βραβείο, ενώ οι μεγαλύτεροι νικητές έλαβαν μεγαλύτερα βραβεία φτιαγμένα από άτομα με γνωστικές αναπηρίες. Στο επίκεντρο του Δικτύου Γραμματισμού στα Μέσα για την περίοδο 2021 έως 2023 είναι η δημιουργία ενός εγχειριδίου για φροντιστές σε συνεργασία με επαγγελματίες του τομέα υγείας, η συγκέντρωση χρημάτων για τη δημιουργία μιας ψηφιακής πλατφόρμας που θα συγκεντρώνει τις ήδη διαθέσιμες πληροφορίες και έρευνες σε μια ενιαία πλατφόρμα, καθώς και η προσέλκυση περισσότερων στρατηγικών συνεργατών με στόχο ακόμη μεγαλύτερο αντίκτυπο.

Συμπεράσματα

Παρόλο που πολλά έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια για τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της χρηστικότητας των ψηφιακών υπηρεσιών για παιδιά και νέους με αναπηρίες, πρέπει να γίνουν ακόμη περισσότερα με την ευρύτερη υιοθέτηση άμεσα εργαλείων τα οποία είναι διαθέσιμα σε όλους. Όπως σχολίασε ένας από τους συμμετέχοντες στο Safer Internet Forum, «*Θα προσπαθήσω να βάλω υπότιτλους σε όλα τα βίντεο μας προκειμένου να γίνουν πιο προσβάσιμα.*»

Το γενικό σχόλιο Νο. 25 από την UNCR²⁹ αναφέρει:

Τα συμβαλλόμενα κράτη πρέπει να προωθήσουν τεχνολογικές καινοτομίες που πληρούν τις ανάγκες παιδιών με διαφορετικούς τύπους αναπηρίας και να διασφαλίσουν ότι τα ψηφιακά προϊόντα και οι υπηρεσίες είναι σχεδιασμένα για καθολική προσβασιμότητα. Τα παιδιά με αναπηρίες θα πρέπει να συμμετέχουν στο σχεδιασμό καθώς και στην αποδέσμευση από σχεδιαστικούς κανονισμούς προϊόντων και υπηρεσιών που εμποδίζουν την υλοποίηση των δικαιωμάτων τους στο ψηφιακό περιβάλλον.

Υπάρχει ακόμη δρόμος για να πραγματοποιηθεί αυτό, αλλά η συζήτηση βρίσκεται σε εξέλιξη και οι φωνές των νέων ακούγονται σταδιακά όλο και πιο καθαρά. Η τεχνολογία παρέχει μια ευκαιρία για όλα τα παιδιά και τους νέους να συμμετάσχουν και να ακουστούν οι απόψεις τους. Πρέπει να καταργήσουμε τυχόν εμπόδια που τους αποτρέπουν την πρόσβαση σε πλατφόρμες που επιτρέπουν τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα του παιδιού³⁰ προσδιορίζει ορισμένες βασικές δράσεις που πρέπει να ληφθούν από διάφορους ενδιαφερόμενους φορείς.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα:

- προωθήσει την ανάπτυξη και τη χρήση προσβάσιμων ΤΠΕ και βοηθητικών τεχνολογιών για παιδιά με αναπηρίες, όπως αναγνώριση ομιλίας, υπότιτλους κ.α., συμπεριλαμβανομένων των διασκέψεων και εκδηλώσεων της Επιτροπής.

Τα κράτη μέλη θα:

- διασφαλίσουν την αποτελεσματική και ισότιμη πρόσβαση σε ψηφιακά εργαλεία και δίκτυο υψηλής ταχύτητας, ψηφιακό γραμματισμό, προσβάσιμο διαδικτυακό εκπαιδευτικό υλικό, εκπαιδευτικά εργαλεία κ.λπ. για όλα τα παιδιά.

29

https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fC%2fGC%2f25&Lang=en

³⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/1_en_act_part1_v7_0.pdf

Οι εταιρείες ΤΠΕ θα:

- διασφαλίσουν ότι τα δικαιώματα των παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας της ιδιωτικότητας και των προσωπικών δεδομένων και της πρόσβασης σε περιεχόμενο κατάλληλο για κάθε ηλικία, θα περιλαμβάνονται στα ψηφιακά προϊόντα και υπηρεσίες βάση σχεδιασμού, καί για τα παιδιά με αναπηρίες.

Επιπλέον, η έρευνα *Δύο κλικ προς τα εμπρός και ένα κλικ πίσω*³¹ του Συμβουλίου της Ευρώπης προτείνει ορισμένες βασικές δράσεις, ως εξής:

- Τα αρχικά προγράμματα κατάρτισης εκπαιδευτικών θα πρέπει να προσφέρουν την δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να εξοικειωθούν με την υποστηρικτική τεχνολογία στην αίθουσα διδασκαλίας.
- Τα σχολεία θα πρέπει να έχουν κανονισμούς που να καθιστούν σαφές ότι όλα τα παιδιά και οι νέοι πρέπει να μπορούν να συμμετέχουν πλήρως στη σχολική ζωή.
- Τα παιδιά και οι νέοι με αναπηρία θα πρέπει να λαμβάνουν πληροφορίες και υποστήριξη (προσαρμοσμένες στις ανάγκες τους) σχετικά με τον τρόπο προστασίας της ταυτότητας και της ιδιωτικότητάς τους στο διαδίκτυο.
- Θα πρέπει να ζητείται η γνώμη των παιδιών και των νέων σχετικά με τον τρόπο διασφάλισης της πληρέστερης δυνατής πρόσβασης σε όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής, συμπεριλαμβανομένου του ψηφιακού περιβάλλοντος.

Ο Joao έκανε μια ισχυρή παρατήρηση στο Safer Internet Forum, λέγοντας στους συμμετέχοντες ότι *«η τεχνολογία μας βοηθά να είμαστε στο ίδιο επίπεδο με τους ανθρώπους που δεν έχουν προβλήματα, επομένως απλώς προσπαθήστε να καταλάβετε ότι αν δεν μπορούσατε να το χρησιμοποιήσετε, θα ήταν πολύ δύσκολο για εσάς να κάνετε πολλά πράγματα.»*

Ως εκ τούτου, σε όλες τις πτυχές του έργου μας, πρέπει να συνεχίσουμε να κάνουμε την ερώτηση *τι γίνεται με τους ευάλωτους χρήστες;* Μόλις αυτό γίνει αναπόσπαστο κομμάτι αυτού που κάνουμε, το υλικό, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, η καθοδήγηση και οι συμβουλές που δημιουργούμε και μοιραζόμαστε θα είναι πιο προσβάσιμα και χωρίς αποκλεισμούς για όλους.

³¹ <https://rm.coe.int/two-clicks-forward-and-one-click-back-report-on-children-with-disabili/168098bd0f>